

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת
ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

שבת קודש ט אלול תש"פ: הדלקת נרות: ירושלים 6:32 תל-אביב: 6:47 חיפה 6:39 מוצאי שבת: ירושלים: 7:44 תל-אביב: 7:46 חיפה: 7:46 ר"ת: 8:23

פרשת כי תצא

השבת אבידה

אין אבידה כאבידת הזמן...

רגיל היה הרב מפוניבז' לספר את המעשה הבא: בתקופת נידודיו של הגר"א זצ"ל חנה בעיירה מערעץ. שמחו יהודי המקום והכיניו לו אכסניה חשובה בביתו של עשיר מפורסם. שם יוכל הגר"א ללמוד כאוות נפשו. במשך כל הלילה הלכו ובאו להשקיף על הגר"א דרך החלון, כל יהודי העיירה.

הגר"א שכב לישון מעט, כהרגלו בכל לילה להחליף כה, אולם בהקיצו התברר שישן הפעם עשר דקות יותר מהרגלו. נאנח הגר"א בצער על הפסד הדקות מלימוד התורה, שאירע לו בעיירה זו. אין לתאר את גודל הצער שאפף את כל יהודי העיירה בשומעם כי הגר"א ישן אצלם עשר דקות יותר מהרגלו והחסייר מתורתו. וכי זותרתא: עשר דקות תורה של הגר"א! וזה קרה אצלם!

לימים, כשחזר הגר"א ממסעיו לויילנא ועבר שוב דרך העיירה מערעץ, התארח פעם נוספת באותה אכסניה ששכן בה, ובאותו לילה מיעט לישון עשר דקות פחות מהרגלו תמיד, זאת כדי לתקן את הפגם של "שינה יתירה" שאירע לו בפעם הקודמת. לא היה גבול לשמחתם ואושרם של יהודי העיירה, כשנודעה להם הבשורה הטובה, כי עלתה ביד הגר"א להשיב את האבידה של "עשר דקות לימוד התורה" שאבדו לו בעיירתם.

הרב מפוניבז'

דרכי חינוך במציאת אבידה...

סיפר בנו של הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל: "בהיותי קטן קודם בר מצוה מצאתי ברחוב שטר כסף בערך יקר. סיפרתי לאבי ושאלתי מה לעשות עם זה? הוא לא השיב מיד אלא פתח לי את גמרא (ב"מ יב) והראה לי את המשנה: מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו של אביו ומציאת הגדולים הרי אלו שלהם. ושאל אותי: מה אתה אומר למי הכסף שייך?"

לאחר מכן הוסיף ואמר לי: "טול את הכסף שמצאת ותבקש מאמא שאתה רוצה לקנות בכסף הזה את מצרכי השבת שצריך לקנות בחנות ותוסיף לקנות גם ממתק לעצמך לכבוד שבת".

למדנו מחכמת הנהגתו של רבי ניסים עם בנו: (א) רבי ניסים לא אמר לבנו "זה שייך לי", שיכולה להיות הרגשה שהאבא לוקח מהקטן את הכסף, אלא הביא את בנו להבין בעצמו מתוך המשנה מה התורה אומרת למי שייך הכסף. (ב) לתת לבן הרגשה שבכסף שמצא הוא בעצמו קונה את מצרכי השבת וגם קונה לעצמו ממתק ולא מפסיד ממה שהכסף לא נותר אצלו.

מתוך מאמר

מצוה להשיב אבידה [עפ"י סימנים] לבעליה!

נלמד מהפסוקים: "השב תשיבם לאחיך... וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם" (פרק כב-א, ג)

והקישו חז"ל כל אבידה ל"שמלה" מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנים ויש לה תובעים, אף כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז [ולהחזיר] (בבא מציעא כז).

מהפסוק "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם" וגו' לומדים להלכה שרק בחפצים "נדחים", כלומר שניכר בהם שאבדו מן הבעלים, רק אז אסור לו להתעלם, אלא עליו לקחתם לביתו ולשומרם על מנת להשיבם לבעליהם, אך אם ניכר שהחפץ הונח שם מדעת הבעלים (ואין חשש שיאבד שם) עליו להשאירו במקום, כי בעליו מתכוונים לשוב וליטלו.

לימוד נוסף מהפסוק: "והתעלמת" - פעמים שאתה מתעלם כגון "זקן ואינה לפי כבודו" שאם הוא אדם מכובד מאוד עד כדי שגם את חפציו שלו, לא היה משיב מפני כבודו, אינו מחוייב לעשות כן גם ביחס לאבידת חברו.

כשביקר פעם הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בוורשא, העדיף להתאכסן דווקא אצל קרוב משפחתו אף שהיה עני מרוד, ולא בבתי עשירים. שאלוהו: והרי מצינו בהשבת אבידה "והתעלמת", פעמים שאתה מתעלם בזקן ואינו לפי כבודו. וא"כ גם כאן אין זה לפי כבודו ורשאי להתעלם מקרובו?

השיב להם רע"א: מצינו פעמיים אזהרות "לא תוכל להתעלם" (א) בהשבת אבידה. (ב) בפסוק שנאמר בנביא (ישעיה נח-ג) "ומבשרך לא תתעלם". ומכיון שחז"ל דרשו "זקן ואינו לפי כבודו" רק בפסוק של השבת אבידה ולא בפסוק הנאמר בנביא. הרי ראיה שלענין קרובי משפחה אסור להתעלם בכל מקרה גם אם אין זה לפני כבודו...

בהנהגה נאה זו של השבת אבידה - כותב רבינו בחיי זצ"ל - מלמדת אותנו התורה כיצד עלינו להתרגל בדרכי החסד והרחמים לזולתינו. שירצה כל אחד בתועלת חברו, ושיחמול על ממונו. ובין שתהיה האבידה בעל חיים ובין לא, חייב הוא להחזירה לרשותו.

למנוע כל סכנה גופנית או נזק ממוני העומד לבוא על הזולת!

נלמד מהפסוק: "והשבות לו... וכן תעשה לכל אבידת אחיך" (פרק כב-ב,ג)

ודרשו חז"ל בגמרא: והשבת לו - לרבות אבידת גופו [כגון רואה את חברו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטים באים עליו שהוא חייב להציל] (סנהדרין עג.) וכתב הרמב"ם (פרק א' מרוצח הלכה יד): "כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעד". וכן הרואה את חברו טובע בים או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו, או ששכר אחרים להצילו ולא הציל. או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה... ולא גילה אוזן חברו והודיע וכו' העושה אותם עובר על לא תעמוד על דם רעד".

ידועה דרשת חז"ל בגמרא (ב"ק פה) בפסוק "ורפא ירפא" - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפואת. בשו"ת אבני נזר (חור"מ סימן קצג) הביא מדברי האבן עזרא עה"פ, שיש רשות לרפא דוקא מכות ופצעים חיצוניים ולא חולי פנימי.

וכן הביא את דברי הרמב"ן (פרשת בחוקתי) "כי בהיות ישראל שלימים... לא יתנהגו ענינם בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם... ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולא להשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר "כי אני ה' רופאך".

וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עוון שיחלו, לא ידרשו ברופאים רק בנביאים... ומה חלק לרופאים בבתי עושי רצון ה' אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו...

ובהמשך מוסיף הרמב"ן שאלו שנהגו ברפואות וה' הניחם למקרה הטבעים, על זה אמרו חז"ל "ורפא ירפא" - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפואת, לא אמרו שניתן רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות, אין לרופא לאסור עצמו ברפואות, ועל כן, אנשים הניצים שהכו זה את זה באבן או באגרופ יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דינה על הניסים... אבל ברצות ה' דרכי איש, אין לו עסק ברפואות.

וכך גם דעת רבינו בחיי ז"ל שהרשות לרופא לרפא, ניתנה רק במחלות חיצוניות כמו פצע וחבורה, אבל לא במחלות פנימיות, שכן קשה לעמוד על אבחנתם והרופא עלול לטעות.

והביא הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל (בספרו אזנים לתורה שמות כא-יט) מגיסו הגאון רבי אהרן וולקין זצ"ל (אב"ד פינסק) שפעם בדק אותו רופא מפורסם (ד"ר סרהיי) במשך מספר שעות כדי למצוא מחלה פנימית. ושאל אותו רבי אהרן מדוע נהגו רופאים פשוטים לבדוק רגעים ספורים ומיד כבר "יודעים" את הדיאגנוזה ואילו הוא שהוא מומחה גדול בודק שעות?

והשיב הרופא, שבאמת יש "רופאים" אחרים המרבים בבדיקות ועיון כמותו והם הרבנים הרואים טריפות, שהרי גם להם יש ספר רפואות (ש"ס ופוסקים) ועפ"י קובעים אם הבהמה טריפה או לא. והנה לרב לא מבקשים תרופה לבהמה אלא רק לקבוע דיאגנוזה ואין זה דיני נפשות רק הפסד ממון, ואעפ"כ מעיין הרב שעות רבות.

ואילו הרופא שמביאים לפניו "אדם חי" ועל הרופא לקבוע לא רק דיאגנוזה אלא למצוא תרופה וזה בחיי נפש ואעפ"כ מחליט ברגעים אחדים גם את מהות המחלה וגם את התרופה, וכתב 'רצפט' וחשל. הסיבה האמיתית להבדל בינו לרב, שהרב הוא ירא אלוקים וחרד אפילו להפסד קל על הטבת. ואילו הרופא אם אינו ירא ה' אינו חושש אפילו לחיי אדם, ופותר את כל הספקות ברגעים אחדים...

"לא הפסדתם כלום?"

סיפר הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א: בצעירותי למדתי בחברותא בישיבת מיר יחד עם הגאון רבי משה יהושע לנדאו זצ"ל והוא סיפר לי את המעשה המאלף הבא:

"הוא, רבי משה יהושע, יחד עם הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל ויבלחט"א הגאון רבי שלמה פישר שליט"א, עסקו יחדיו בענין של הצלת נפשות, לשלוח ילד חולה לחו"ל לטיפול רפואי, להצילו ממחלה קשה שלקה בה. הם היו טרודים בענין הזה ועסקו בו במשך זמן חורף שלם.

והנה זמן קצר לאחר שהגיע הילד לחו"ל נפטר לב"ע. כשנדע להם שכל טרחתם לא צלחה נעצבו אל לבם. הם ביקרו אצל בעל החזון איש ורבי חיים ברים התבטא בקול: "חבל שזמן חורף שלם הלך לריק..."

החזון איש ששכב אז על מטתו, התרומם ואמר להם: "אתם לא צודקים. המדה של תורה אינו כשאר החכמות. בשאר חכמות, מה שלמדת הנך יודע ותו לא. מה שאין כן בתורה, מי שמשקיע חצי שנה בהצלת חיי ילד, בנה לעצמו אסמים רחבים כדי לקבל עוד ועוד תורה וממילא לא הפסדתם כלום!"

הלמות עמלים - ח"ב

למען הצלת החולים...

בימים שלפני יום כיפור ובפרט בערב יום הקדוש הקדיש הגרי"ז סולובייצ'יק זצ"ל את עיתותיו להשיב לבאים אליו בשאלות הקשורות לצום, אף שבנושאים אחרים היה משתמט מלהשיב, בענין זה הכרוך בפיקוח נפש נדרש לכך בכל כוחו.

פעם קרא אליו את מנהל הסנטוריום לחולי שחפת שבשכונת מקור חיים, סמוך ליום כיפור, ואמר לו כי עפ"י ההלכה מחוייב הוא לבשל אוכל טרי ומיוחד ביום הכיפורים עבור החולים שבחסותו, הזקוקים לאכול לשובע ביום הקדוש.

הלה שהיה יהודי תם וישר מיוצאי הונגריה שהתקשה להסכים לכך שיהא עליו לבשל ולהגיש אוכל טרי בעיצומו של יום, הגיב ואמר כי הדבר קשה בעיניו והוראה כזו עליו לשמוע מהרב מפרשבורג - הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל, אם גם הוא יורה לו כך מוכן הוא לבצע את ההוראה.

שלה הגרי"ז את המקרה להרב מפרשבורג בבקשה להורות ליהודי בכתב את המעשה אשר עליו לעשות. ואכן רבי עקיבא סופר ערך מכתב למנהל הסנטוריום, בו הוא מאשר כי אף הוא מצטרף להוראת הגרי"ז שיש להגיש לחולים שבמוסד אוכל טרי ומזין ביום הכיפורים הקרוב.

ועדיין חשש הגרי"ז שמא לא יוכל אותו יהודי בתמימותו ויראתו לעמוד בהוראה הזו. הוא ביקש דרכים להבטיח כי הדבר יעשה. על כן נדבה רוחו של אחד ממקורבי הגרי"ז מתלמידי ישיבת חברון, ללכת ברגל את כל הדרך משכונת גאולה עוד מקור חיים הסמוכה לשכונת תלפיות, ולהוכיח בעיניו ע"י ביקור במטבח המוסד, כי אכן מבשלים עבור החולים אוכל חדש ומזין לצורך בריאותם.

הלמות עמלים

פקוח נפש דוחה שבת

כששהה פעם הגאון מטשיבין - רבי דב בעריש וויידנפלד זצ"ל ברוסיה, אירע שתפסו בחור יהודי וחשדוהו בגניבה. כמה בחורים שראו זאת חששו לסכנת נפשות של הבחור משום שלפי התנהגות הצבא הרוסי יכלו להחליט מיד שהוא אכן הגנב ולהורגו.

סיפר אחד מהם שכאשר ראה את המחזה החליט לאסוף כסף ולנסות לשחד את המפקד שיעזבנו לנפשו. אך מכיון שהמעשה אירע בשבת הסתפק הלה אם מותר לאסוף בשבת את הכסף לצורך הצלה זו.

כששמע הרב מטשיבין את השאלה לא נזקק אליה כלל. הוא קם מיד ממקומו והלך למקום בו היה מונח ארנקו, נטל סכום כסף ומסר למתרים באומרו: הא לכם עבור ההתחלה, ועתה לכו בזריזות והשלימו את המצוה.

שר התורה

מוצא שפתיך תשמור...

אחד ממקורביו של הרב מפניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל שם לב כי בכל ערב יום כיפור, מידי שנה בשנה, בעת שהכל פנו לאכול את סעודה המפסקת, היה הרב כהנמן נכנס לחדר אחר וסועד שם כרבע שעה. ניגש הלה ושאלו: מדוע הרב נכנס לחדר לאכול לבדו?

השיב לו הרב כהנמן: "כאשר ביקרתי בדרום אפריקה להתרים למען הישיבה, פנו אלי מספר גבירים וביקשו שאבוא לאכול אצלם את הסעודה המפסקת. אך מכיון שהם לא היו בני תורה, לא רציתי לשבת אתם לסעודה בערב היום הקדוש. חשבתי על פתרון איך אוכל להתרחק מלבוא לביתם מבלי לפגוע בהם.

"ואז אמרתי להם כי המנהג שלי הוא לאכול את הסעודה המפסקת ביחידות. מששמעו שזהו "מנהג" שאני נוהג, שוב לא ביקשו עוד. מאז אני מקפיד לאכול את סעודה המפסקת ביחידות, כי הרי הוצאתי מפי שזהו המנהג שלי ועלי לשמור על מוצא שפתי."

הלמות עמלים - ח"ב

לשמור ולקיים דיבור שהוציא אדם בשפתיו וקיבל על עצמו לקיים!

נלמד מהפסוק: "מוצא שפתיך תשמור ועשית" (פרק כג-כד)

וכתב רבינו יונה ז"ל (משלי ד-כא): הזהיר על הפשיעה בשכחת העיקר מן הנדר וכו' כי מעת שנדר וחייב עצמו בנדר, הוזהר לשום על לב שלא ישע ולא ישכח, כי הנה הוא יודע כי השכחה מצויה בלבבות בני אדם לשכוח דבריהם אם לא ישמרו אותם בלבד, וכמו שנאמר (קהלת ה-ה) "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלוקים על קולך" וגו' פירוש: אעפ"י שאתה שוגג בסוף בביטול הנדר, לא תחשב לך שגגה, כי הנה פשעת, באשר לא שמרת הנדר על לבך לבלתי תשכחנו."

נשאל כ"ק האדמו"ר גאב"ד אונגוואר הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל (בשו"ת משנה הלכות ח"ה סימן קס): אדם נדר בחלומו לדבר מצוה האם מחוייב לקיים נדרו?

והביא מחלוקת הראשונים בענין נדר בחלום לדבר הרשות. לדעת הרא"ש (בשו"ת כלל ח', הובא בטור יו"ד סי' ר"ט), לא נחשב נדר, שהרי אפילו נשבע בהקיץ צריך שיהיו פיו ולבו שוין, כל שכן בחלום שאין כאן לא פה ולא לב. ואילו לדעת הרשב"א (בשו"ת ח"א סימן תרסו) צריך לעשות התרה בפני שלושה. ולהלכה, כפי שעולה מדעת רוב האחרונים, הנודר בחלום לדבר הרשות צריך התרה משלושה.

מענה יש לדון, היאך הדין בנודר בחלום לדבר מצוה, האם גם הוא בידו להתיר נדרו בפני שלושה, או שצריך לקיים הנדר ולא מועיל התרה?

ומביא מדברי הרדב"ז (בשו"ת ח"א סי' צט) שאם נשבע בחלום לפרוע חובו ביום פלוני, בזה אפילו הרא"ש מודה שחייב לפרוע! דכיוון שפריעת בע"ח מצוה, א"כ משמים הראו לו כך בחלום, לזרוז לקיים המצוה.

וכתב החתם סופר דמשמע מדברי הרדב"ז שלענין זה לא מועיל התרה בפני שלושה, שהרי חייב לפרוע, לא מדין נדר אלא משום שמשמים הטילו עליו לזרוז עצמו.

ולמעשה, מסיק גאב"ד אונגוואר, כי הנודר בחלום לדבר מצוה צריך לקיים נדרו.

ביומו תתן שכרו

תשלום גבוה לקיום המצווה...

סיפר בעל 'חנות לפחחות', בשכונת מאה שערים: הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל ביקש ממני פעם להתקין לו חבית מים חדשה על גג ביתו. התקנתיו בשעות אחה"צ. בגמר עבודתי חזרתי לביתי שבשכונת פסגת זאב וידעתי שעל הרב ברים אין לי מה לחשוש, ולמחרת בבוקר אעלה לביתו והוא ישלם לי.

והנה להפתעתי, בשעות אחה"צ המאוחרות דפק על דלת ביתי אברך מבית הרב, ומסר לי את סכום הכסף במלואו. הוא סיפר שהרב ביקשו לקחת מונית על חשבוננו וישלם לי עוד היום, משום מצות "ביומו תתן שכרו", וגם לאברך שילם שכר טירחה (והתברר ששכר השליח ועלות הנסיעה במונית לשכונה המרוחקת עלה כמחצית עלות החבית).

שנות חיים

לעולם לא איחרו את משכורות

העובדים...

אחת המצוות הבולטות אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל הייתה הקפדתו לכל יאחרו ח"ו את תשלום שכרם של עובדי הישיבה. הוא היה חוזר ומעורר ומזרז את שומעיו על חובת הזהירות בקיום מצות "ביומו תתן שכרו".

באחרית הימים ציין פעם הרב וואזנר לפני בני הישיבה (ב'ח"ל") כי כבר ששים ושלוש שנים מעת הקמת הישיבה, שלא איחרו בה את המשכורות לעובדים.

לעומת זאת, לא פעם כאשר עמדה הישיבה במצב של גרעון תקציבי, ויתר הרב וואזנר על משכורתו שלו, ובה בעת דאג שמשכורותיהם של יתר אנשי הצוות ישולמו במלואו, בעיתן ובזמנן.

אבי ההוראה

לשלם לשכיר לילה פעולתו ביומו לא יאוחר משקיעת החמה!

נלמד מהפסוק: "ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא זאליו הוא נושא את נפשו" (פרק כד-טו)

ואמרו חז"ל: מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה: תלמוד לומר: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר" ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום: שנאמר "ביומו תתן שכרו" (בבא מציעא קי:)

פסק הרמב"ם (בפרק יא משכירות הלכה ב): "שכיר יום גובה כל הלילה ועליו נאמר "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר". שאלה מעניינת נשאל הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל (בספרו אור שמח): היאך הדין באופן ששכר פועל ליום שישי, האם עובר על בל תלין אם אינו משלם לו מבעוד יום, שהרי מצד אחד בליל שבת אינו יכול לשלם, ומאידך, אינו עובר על תלין אלא בבוקר!

והוכיח רבי מאיר שמחה מדברי הירושלמי (ראש השנה פ"א ה"א) שקרבנות נדרים ונדבה אינם קרבים ביו"ט, ובכל זאת אמרה תורה שביו"ט של חג השבועות שאינו יכול להקריב, יש לו להקריב מבעוד יום כדי שלא יבוא לידי כל תלין. והוא הדין הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר עיי"ש.

מענה כשם שלענין קרבנות שזמנם עד הבוקר, יש להם משום בל תאחר אם אינו מקריבם עד יו"ט, כך גם לענין פריעת שכר שכיר צריך לשלם שכרו בערב שבת מבעוד יום אחר גמר עבודתו אף שעובר על הלאו רק בבוקר.

בספר פלא יועץ הביא סגולה מעניינת בשם המקובלים: אחת מתרי"ג מצוות לשלם לשכיר שכר ביומו דכתיב "ביומו תתן שכרו". וכתבו המקובלים סגולת מצוה זו שבקיימו אותה בימי השבוע, יזכה באותה שבת לתוספת נפש רוח ונשמה. ולפי התועלת הזו כי רב הוא, ראוי למי שחננו ה' יכולת, שיבקש ליתן לעשות מלאכה בתוך השבוע כדי לקיים מצוה זו.

זמי בעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

התחרות

'פינעף טויזנט [5,000] זלוטי פתיחה!'

המצב לא פשוט. אפילו קשה. אבל מרגלית לא יתן לעצמו לטבוע. על כל מחיר שהגבאי מכריז הוא מוסיף-והולך. אבל בשלב מסוים הוא קולט שהמשך ההתמודדות תהיה מצדו בבחינת התאבדות כלכלית. הוא לא גביר ואין לו כל סיכוי לעמוד בסכומים האלה. הוא כבר הציע יותר ממה שהוא מסוגל, ואם חלילה ינצח בתחרות ויזכה בכיבוד היקר אחת-דו... הוא עוצר. זהו.

הגבאי קולט את התפנית. חוזר על הסכום הגבוה "דרייסיק טויזנט זלוטי" [30,000] שהציעו המתחרים ומכריז בקול איטי:

"...צום ערשטן מאל" [בפעם הראשונה]

"דרייסיק טויזנט זלוטי... צום צווייטן מאל" [בפעם השנייה]

"און צום... "און צום..." [ובפעם ה...]

מרגלית תפס חזק את השולחן שלפניו. אם החזקה הישנה-נושנה שלו נשמטת מידי, לפחות שהוא עצמו לא יישמט. זהו זה קרה. החזקה נשמטה מידי, וכל המתפללים יבינו את המשמעות הציבורית שיש למהלך הזה.

הלב שלו הולך בחזקה. זה לא הכיבוד עצמו, זה המשמעות שלו עבורו...

הידיים רועדות, והרעד הולך ומתפשט בכל הגוף.

הוא לא מעלה על דעתו שהמתחרים מולו ירדו לעומק מה שהם עשו!

* * *

"זעכציק טויזנט זלוטי" [60,000] מכריז לפתע הגבאי, וכולם כמעט מתעלפים רק מלשמוע את הסכום בלבד.

60,000 זלוטי עבור פתיחה? זה עובר כל פנטזיה.

שקט. דממה. אף אחד לא מעז להציע סכום גבוה יותר.

אולי יכלו הגבירים להתארגן ביניהם גם לסכום כזה. אבל ההפתעה נחתה עליהם באופן לא צפוי. הם נאלמו דום.

הגבאי מסיים במהירות את המכירה, ומשום-מקום נשמע קול צרוד מכריז: "ר' אהרן יענקל מרגלית איז מכובד מיט פתיחה!"

* * *

היה זה קולו של ר' יצחק זילברשטיין - אחד המתפללים.

כולם בהלם: האם גם ר' יצחק בגבירים? מנין לו סכומים שכאלו?

אבל לא. הוא לא גביר - אבל הוא מעדיף לְמִשְׁפָּן את ביתו ולא לחזות בעלבוננו הצורב של מרגלית. ומה גם שמרגלית סייע לו פעם בבעיה מסוימת והוא חש כלפיו הכרת-הטוב!

סיפור אמיתי - מלבד הסכומים המשוערים - מעיירה יהודית, שגיבוריה שוכני עפר מזה כמאה שנה...

'הונדערט זלוטי פתיחת-הארון פון נעילה!' [100- זלוטי פתיחת-הארון של נעילה]

הכריז הגבאי הנמרץ של בית הכנסת ב'אוסטרולנקה', פולין. הילדים חייכו. הם זכרו את ה"משחק" המרתק עוד משנה שעברה. המחיר יעלה ויעלה, אך מי שבסופו של דבר יזכה בפתיחה יהיה - כמו תמיד - ר' אהרן יענקל מרגלית.

'מרגלית' היה נכבד בקהילה, מטובי-העיר, ואחד ה"תפקידים" שלו היה לרכוש מדי שנה בשנה את הפתיחה במחיר מפולפל...

* * *

הגבאי המשיך:

'צווי הונדערט זלוטי פתיחה!'

'דריי הונדערט זלוטי פתיחה!'

'פיהר הונדערט זלוטי פתיחה!'

המחירים המשיכו לנסוק כמו הוריקן שמסתחרר מעין-הסערה כלפי מעלה. לא לקח הרבה זמן כדי שהמתפללים ירגישו שהפעם משהו שונה. המחיר זינק בדרמטיות, ללא רחמים, ולא היה נראה שמישהו מתכוון לעצור.

הגבאי שקלט שבית הכנסת עומד להתעשר שיתף פעולה בשמחה:

'טויזנט [1,000] זלוטי פתיחה!'

'צווי טויזנט [2,000] זלוטי פתיחה!'

'דריי טויזנט [3,000] זלוטי פתיחה!'

החיוך נמחה מעל פני הילדים התמימים. גם הם הרגישו שהפעם זה לא משחק נחמד, אלא דו-קרב לכל דבר וענין.

ילדים כמו ילדים לא קלטו את העומק. אך המתפללים הרגישו באוויר ריח של בחירות.

כן. הקהילה עמדה אז לפני מערכת בחירות פנימית להנהגת הקהילה. בין המתמודדים היה 'מרגלית' הנצחי. הניסיון לְנַשֵּׁל אותו מכיבוד הפתיחה של נעילה היה חלק מהמאמץ להוריד אותו מגדולותו.

נראה שכמה גבירים חברו-יחדיו לרכוש את הכיבוד בעבור כל הון דעלמא, ובלבד שמרגלית לא יזכה בו.

מבחינה הלכתית הם בהחלט יכלו לעשות זאת. הכיבוד לא שייך לאף אחד, אלא מְצַע לכל המרבה במחיר. אמנם, טאקט פנימי לחש לכל אחד לא להתחרות על הכיבוד - שמחוזק בידי מרגלית מזה עידן ועידנים - מעבר למחיר מסוים. הפעם שמו את הטאקט, ואולי גם את הלב, על מדף גבוה. החליטו: יקוב הדין את ההר!

* * *

'פיהר טויזנט [4,000] זלוטי פתיחה!'

**היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממקור ראשון?
ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il**